

ΜΥΚΗΝΑΪΚΑ ΠΟΤΑ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΑ*

Οι Μυκηναίοι, οι δημιουργοί ενός από τους πιο λαμπρούς πολιτισμούς της αρχαιότητας, δεν γνωρίζουμε επακριβώς τι έτρωγαν και τι έπιναν. Μπορούμε όμως βάσιμα να το υποθέσουμε στηριζόμενοι κυρίως στα μυκηναϊκά κείμενα και κατά δεύτερο λόγο στα Ομηρικά έπη, τα οποία, ως γνωστό, είναι η ώριμη κατάληξη μιας μακραίωνης προφορικής επικής παράδοσης, που φθάνει ως τα μυκηναϊκά χρόνια.

Τα μυκηναϊκά κείμενα είναι τα αρχαιότερα γραπτά μνημεία της Ελληνικής γλώσσας και χρονολογούνται στον 15ο-13ο αι. π.Χ. Είναι γραμμένα πάνω σε πέντε περίπου χιλιάδες πήλινες πινακίδες, που βρέθηκαν στα μυκηναϊκά ανάκτορα της Κνωσού, της Πύλου, των Μυκηνών, της Τίρυνθας και των Θηβών και έφθασαν ως σήμερα χάρη στο καταστρεπτικό έργο της πυρκαγιάς. Οι αρχαιολόγοι μάς βεβαιώνουν ότι η πυρκαγιά, που αποτέφρωσε τα μυκηναϊκά ανάκτορα, έφησε συγχρόνως και τις πινακίδες και έτσι διατηρήθηκαν μέχρι σήμερα: *οὐδέν κακόν ἀμιγές καλοῦ*. Η γραφή των μυκηναϊκών κειμένων ονομάζεται συμβατικά Γραμμική γραφή Β και προέρχεται από την μινωική Γραμμική γραφή Α. Η Γραμμική γραφή Β αποτελείται από 88 σύμβολα. Το κάθε σύμβολο ισοδυναμεί με μία συλλαβή. Η Γραμμική γραφή Β, η πρώτη ελληνική γραφή, είναι επομένως συλλαβική ή συλλαβογραφική γραφή, όχι φωνητική. Την άγνωστη αυτή γραφή επέτυχε να αποκρυπτογραφήσει το 1952 ο Άγγλος αρχιτέκτων Μ. Ventris με την συνεργασία του συμπατριώτη του ελληνιστή J. Chadwick. Η αποκρυπτογράφιση της Γραμμικής γραφής Β δίκαια χαρακτηρίστηκε ως το σημαντικότερο φιλολογικό γεγονός του 20ού αιώνα. Επιστήμονες και από τις πέντε ηπείρους ασχολούνται με την ερμηνεία των μυκηναϊκών κειμένων, που δεν είναι μόνο τα γραπτά κατάλοιπα του λαμπρού μυκηναϊκού πολιτισμού αλλά συγχρόνως τα αρχαιότερα γραπτά μνημεία της Ευρώπης. Το περιεχόμενο των μυκηναϊκών κειμένων είναι λογιστικό και διοικητικό, είναι οι λογαριασμοί των μυκηναϊκών ανακτόρων. Τα στοιχεία, που μπορούμε να αντλήσουμε από τα κείμενα αυτά σχετικά με την διατροφή των Μυκηναίων, δεν είναι, κατά τη γνώμη μου, ασήμαντα. Σας τα εκθέτω εν συντομία:

1. Οι Μυκηναίοι πίνουν κρασί, που το δηλώνουν με τη λ. *Φοῖνος* (PY Vn 20 wo-no: Φοῖνος). Οι Έλληνες της κλασικής εποχής χρησιμοποιούν την ίδια λέξη με το δίγαμμα (*Chantraine, DELG s.v. οῖνος*) και χωρίς το δίγαμμα. Η αντίστοιχη λατινική λέξη είναι *vinum*, από όπου η γερμανική *wein* και η αρχαία σλαβική *vino*. Την αγάπη των αρχαίων Ελλήνων προς τον *οἶνον* μαρτυρεί το πλήθος των ανθρωπωνυμίων όπως

Οινόφιλος, Οινεύς, Οίνων, Οίνιχος, Φοινίας κ.λπ. (βλ. Bechtel, Hist. Personennamen 345). Οι σημερινοί Έλληνες για να δηλώσουν τον *οίνον* χρησιμοποιούν τη λ. *κρασί* (< κεράννυμι), από τη συνήθεια να αναμιγνύουν παλαιότερα τον οίνον με νερό, να μην πίνουν τον οίνον *ἄκρατον* (< ἄ-στερητικό + κεράννυμι). Το περίεργο είναι ότι, ενώ οι αρχαίοι Έλληνες έπιναν τον οίνον αναμεμιγμένο με νερό, τη λέξη *κρασί*, που μαρτυρεί αυτήν ακριβώς τη συνήθεια των αρχαίων, την χρησιμοποιούν οι Νέοι Έλληνες, οι οποίοι όμως πίνουν τον οίνον χωρίς να τον αναμιγνύουν με νερό. Είναι από τα γλωσσικά περίεργα της Ελληνικής γλώσσας. Προφανώς το νεοελληνικό *κρασί* έχει τη ρίζα του στην αρχαιότητα.

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι σε κάποιες περιοχές, που σήμερα δυστυχώς δεν είναι πια ελληνικές αλλά τουρκοκρατούμενες, επιβιώνει η μυκηναϊκή λέξη προς δήλωση του κρασιού: στην Κερασούντα, στην Οινόη και στην Τραπεζούντα του Πόντου το κρασί ονομαζόταν μέχρι το 1922 *οινάριν, οινάρι*.. Όμοια ονομάζεται και στην σημερινή Κύπρο (βλ. Andriotis, Lexicon s.v. οινάριον). Το σημερινό *οινάριν* προέρχεται από το αρχαίο οινάριον, που είναι υποκοριστικό του *οίνος - Φοίνος*. Σημειώνω, τέλος, ότι οι λέξεις *οίνος, οίνο-πώλης, οίνοπωλείον, οίνοποιεῖον, οίνοποιΐα* κ.ά. απαντούν στη σημερινή Ελληνική (καθαρεύουσα).

Και μετά την ενοχλητική ενδεχομένης αλλά αναγκαία, κατά τη γνώμη μου, παρέκβαση αυτή, επιστρέφουμε στον *οίνον* τον μυκηναϊκό. Λέγαμε λοιπόν ότι με τη λ. *Φοίνος* δηλώνεται το κρασί στη Μυκηναϊκή Ελληνική. Η λέξη *Φοίνος* απαντά σε μια πινακίδα της Πύλου. Η πινακίδα καταγράφει διάφορες ποσότητες κρασιού, που έχει διανεμηθεί συμπληρωματικά (PY Vn 20 e-ri-de-da-to: ἐπίδεδαστοι = ἐπίδεδασται, του ρ. ἐπίδατέομαι = διανέμω επιπλέον) σε εννέα γεωγραφικά διαμερίσματα του πυλιακού βασιλείου. Το κρασί αυτό προσδιορίζεται με μια λέξη, που ατυχώς δεν έχει ως τα σήμερα ερμηνευθεί ικανοποιητικά (pa-ra-we-wo). Θυμίζει πάντως τον περίφημο *πράμνειον* οίνον, που μνημονεύει ο Όμηρος στην Ιλιάδα (Λ 639) και την Οδύσσεια (κ 235). Αλλά και το ομηρικό *πράμνειος* δεν γνωρίζουμε τι σημαίνει. Ίσως και το μυκηναϊκό pa-ra-we-wo και το ομηρ. *πράμνειος* σχετίζονται με το επίθετο *πραῦς, πρᾶος*, πβ. *πραῦνω*.

Μια δεύτερη ποικιλία κρασιού μαρτυρείται στα μυκηναϊκά κείμενα. Ο οίνος αυτός προσδιορίζεται με το επίθετο *μελίτιος* (PY Wt 1360 me-ri-ti-jo: μελίτιος) και προφανώς σημαίνει το κρασί, για την παρασκευή του οποίου έχει χρησιμοποιηθεί μέλι. Τώρα ίσως κατανοούμε καλύτερα το ομηρικό επίθετο *μελιηδής*, που προσδιορίζει, μεταξύ άλλων, τον *οίνον* και συνήθως το μεταφράζουμε «γλυκός σαν μέλι». Το μυκηναϊκό *μελίτιος οίνος* υπαγορεύει να δεχθούμε ότι αρχικά το επίθετο

μελιηδής εσήμαινε «γλυκός εξαιτίας του μελιού, που χρησιμοποιήθηκε για την παρασκευή του».

Σε μια πινακίδα της Κνωσού το κρασί, που καταγράφεται, χαρακτηρίζεται με τη λ. *δλεϋκος* (ΚΝ Uc 160 de-re-u-ko: δλεϋκος), τον πρόγονο του κλασικού ελληνικού *γλεϋκος* = μούστος, γλυκό κρασί. Ο μυκηναϊκός τύπος *δλεϋκος* βεβαιώνει την ετυμολογική συγγένεια του επιθέτου *γλυκός* (< *δλυκός) με το λατ. *dulcis*, που είχαν ήδη υποθέσει οι γλωσσολόγοι, πριν από την αποκρυπτογράφηση της Γραμμικής γραφής Β (πβ. Chantraine, DELG s.v. γλυκός).

Τέλος, μια σειρά παράγωγα και σύνθετα, στα οποία βάση υπόκειται η λ. οίνος, μαρτυρούν την επίδραση, που είχε το κρασί στη ζωή των Μυκηναίων. Έτσι:

1) *ΦιλοΦοίνα* (ΜΥ V 659 pi-ro-wo-na: ΦιλοΦοίνα) ονομάζεται μια γυναίκα στις Μυκήνες, προφανώς γιατί της άρεσε το κρασί.

2) *ΦοινέΦας* ονομάζεται ένας άντρας στην Πύλο (Αη 654: wo-ne-wa).

3) *Φοινόπορσος* ονομάζεται ένα βόδι στην Κνωσό (Ch 897 κ.α.: wo-no-ro-so), προφανώς από το χρώμα που είχε η πλάτη του [σύνθετο από το *Φοῖνωψ* (<οῖνος + ὄπωπα) «ο έχων το χρώμα του οίνου, ο κρασάτος», πβ. *βόε οἴνοπε* στον Όμηρο + ὄρσος = το πίσω μέρος, η πλάτη (βλ. Ruijgh, Études 297)].

4) *Φοινάδες* διαβάζεται σε πινακίδα της Κνωσού (G v 863: wo-na-si: Φοινάσαι, δοτ.-τοπική πληθ. «στους αμπελώνες»). Πβ. *οἰνάδες ἀμπελώδεις τόποι*, Ησύχιος.

5) *ΦοινωΦάτις*, παράγωγο του *Φοινώα* = αμπελώνας (βλ. Chantraine, DELG s.v. οῖνος) απαντά δυο φορές στην Πύλο (Vη 48, Χα 1419). Τη μια φορά στην ίδια πινακίδα διαβάζεται και η λ. *ΔιΦόνυσος* = Διόνυσος, ο θεός του οίνου και του θεάτρου. Η λ. Διόνυσος διαβάζεται άλλη μια φορά σε πινακίδα της Πύλου, ώστε δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία για τη λατρεία του θεού αυτού στην Πύλο γύρω στα 1200 π.Χ. (βλ. Προμπονάς, Διόνυσος: θρακικός ή ελληνικός θεός; Ονοματα 11, 1987, 103-107).

Πιθανόν η λ. *Φοῖνος* υπόκειται ως βάση και σε άλλες μυκηναϊκές λέξεις, των οποίων όμως η ανάγνωση και ερμηνεία δεν μας είναι σαφείς (βλ. Lejeune, Mémoires II 152).

Προσθέτω ακόμη ότι χρήση του *οἴνου* έκαναν οι Μυκηναίοι και για άλλους σκοπούς. Έτσι, κρασί χρησιμοποιούσαν μαζί με διάφορες αρωματικές ουσίες για την παρασκευή αρωματικής αλοιφής (PY Un 276). Κρασί επίσης μαζί με άλλα αγροτικά προϊόντα προσέφεραν σε διάφορες θεότητες (βλ. ΚΝ σειρά Fs και PY σειρά Un).

Αυτά λοιπόν για τον Φοῖνον των Μυκηναίων με βάση τα κατάστιχα των ανακτόρων.

Τι άλλο έπιναν οι Μυκηναίοι δεν γνωρίζουμε. Τα μυκηναϊκά κείμε-

να δεν μας διαφωτίζουν.

Μυκηναϊκές τροφές

Οι Μυκηναίοι τρώγουν πρώτιστα κρέας, όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από το μέγα πλήθος των ζώων, που καταγράφονται στα μυκηναϊκά κείμενα. Στις πινακίδες της Κνωσού καταγράφονται συνολικά 100.000 περίπου πρόβατα. Στις πινακίδες της Πύλου περίπου 11.000 πρόβατα, 2.000 αίγες, 500 χοίροι και 30 βόδια. Ο αριθμός των βοδιών είναι εξαιρετικά μικρός. Είναι βέβαιο ότι στην Πύλο εκτρεφόταν μέγας αριθμός βοδιών: με βάση τις πινακίδες της Πύλου Μ α ετησίως παραδίδονται στα ανάκτορα 234 δέρματα βοδιών. Η συνεισφορά αυτή υπαγορεύει να δεχθούμε την ύπαρξη πολύ μεγαλύτερου αριθμού ζώων. Τούτο συμφωνεί α) με τον μεγάλο αριθμό βουκόλων, που μνημονεύονται στις πυλιακές πινακίδες: τουλάχιστο 310 και β) με τα ομηρικά δεδομένα. Ο Αγαμέμνων υπόσχεται στον Αχιλλέα μαζί με τη μια του κόρη επτά παραθαλάσσιες πόλεις, που βρίσκονται κοντά στην Πύλο και στις οποίες

... *ἄνδρες ναῖουσι πολύρρηνες πολυβοῦται* (I 154)

Τα βόδια που καταγράφονται στις πινακίδες της Κνωσού, σχεδόν πάντα σε ζυγό αριθμό, είναι πολύ λίγα. Προφανώς τα χρησιμοποιούσαν για άρωμα. Άλλωστε, συχνά χαρακτηρίζονται με τη λ. *Φεργάτας* (we-ka-ta) = *έργάτης*, με μια λέξη που δεν επιβιώνει μόνο στην κλασική Ελλάδα (πβ. *βοῦς έργάτης* στον Αρχίλοχο κ.α.) αλλά και στη σημερινή. Μέχρι σήμερα στην Ελληνική διάλεκτο της Κάτω Ιταλίας *ἀργάτης* λέγεται το εύρωστο και ικανό για άρωμα βόδι.

Ποια ήταν τα κατοικίδια ζώα των Μυκηναίων φανερώνουν και τα ονόματα των βοσκών, που για διάφορους λόγους μνημονεύονται στα μυκηναϊκά κείμενα. Απαντούν οι επαγγελματικοί όροι:

- α) *ποιμήν* (po-me κ.λπ.) = βοσκός προβάτων
- β) *αἰγιπάστας* (a₃-ki-pa-ta) = αιγοβοσκός
- γ) *βουκόλος* (qo-u-ko-ro: βουκόλοι, ονομ. πληθ.) = βοσκός βοδιών. Αξίζει να σημειωθεί ότι η λέξη έχει επιβιώσει σε πλείστους τόπους (βλ. IΛ s.v.: Andriotis, Lexikon s.v.).
- δ) *συνώτας* (su-qo-ta) = ομηρ. *συνώτης* «χοιροβοσκός» (βλ. Προμπονάς, Ανθολογία 75-90).

Οι Μυκηναίοι, εκτός από κρέας προβάτου, αίγας, χοίρου και βοδιού, ασφαλώς εγεύοντο και κρέας από κυνήγι, αφού στα μυκηναϊκά κείμενα μνημονεύονται *κυναγέται* (PY Na 248 ku-na-ke-ta-i: *κυναγέταις*, δοτ. πληθ.) = κυνηγοί. Ασφαλώς εγεύοντο κρέας ελάφου: σε μια πινακίδα της Πύλου αναφέρεται ότι ο «τάδε οφείλει στα ανάκτορα οκτώ περσινά δέρ-

ματα ελαφιών» (PY Ub 1316 re-ru-si-nu-wa e-ra-ri-ja: *περυσιν* *Faί έλαφίαι* = *περυσιναι έλαφείαι*) (βλ. Προμπονάς, *Ανθολογία* 69-72). Ας σημειωθεί ότι *έλαφηβόλος άνήρ* και *κυνήγι ελάφου* μνημονεύονται στον Όμηρο (Σ 319, κ 158 κ.κ.).

Οι Μυκηναίοι εκτός από κρέας καταναλώνουν και *άρτον*, όπως συμπεραίνουμε από το επαγγελματικό όνομα *άρτοπόπος* (PY An 427 κ.α., MY Au 202 a-to-ro-ro: *άρτοπόποι*), που σημαίνει «αυτός που ψήνει το ψωμί». Από το *άρτοπόπος* προέκυψε με ανομοίωση ο τύπος *άρτοκόπος*, που απαντά για πρώτη φορά στον Ηρόδοτο (βλ. Chantraine, DELG s.v. *άρτος*).

Τον *άρτον* τον παρασκεύαζαν από το σιτάρι και το κριθάρι, που μνημονεύονται στα κείμενα και ασφαλώς θα ήταν η βάση της τροφής των Μυκηναίων. Το σιτάρι λέγεται *σίτος* (KN Am 819, MY Au 658 si-to) και το κριθάρι *κριθά* (KN G 820 ki-ri-ta: *κριθάν*, αιτ. εν.). Και οι δύο λέξεις απαντούν στον Όμηρο και επιβιώνουν μέχρι σήμερα με τους τύπους *σιτάρι*, υποκορ. του *σίτος* και *κριθάρι*, υποκορ. του *κριθή*. Πβ. ακόμη τα σύνθετα *άραπο-σίτι*, τα *ρό-σιτα* (< αίρό-σιτα) «σιτάρι με πολλή νήρα» (στη Ρόδο), η *σιτο-σπορά* (στην Πελοπόννησο), όπου διασώζεται ο αρχικός τύπος *σίτος* (βλ. Andriotis, *Lexicon* s.v.v. σίτινος, σίτος, σιτοσπορά). Το *κριθή* έχει επιβιώσει και με τους τύπους *κρίσα* (στην Απουλία της Κ. Ιταλίας), *ό κρίθος* και *ό άκριθας* (στη Χίο). Κατευθείαν από το *κριθή* προέρχεται το ποντιακό *κούρθινος* (< *κρίθινος*) και το *κριθινό* της Κ. Ιταλίας (βλ. Andriotis, *Lexikon* s.v.v. κριθή, κρίθινος).

Με τη μέτρηση και γενικά την τακτοποίηση (π.χ. κοσκίνισμα) του σιταριού ασχολούνται οι Μυκηναίες, όπως συνάγεται από το επαγγελματικό όνομα *σιτοχόφος* (PY An 292 si-to-ko-wo) = αυτή που βάζει το σιτάρι. Για το β' συνθ. πβ. το ομηρ. *οίνο-χόος* και ακόμη την ομηρ. φράση *γρηύς... δέ οί άλφιτα χεϋεν* (β 380).

Σε μια πινακίδα της Πύλου 53 γυναίκες χαρακτηρίζονται *σιτοχόφοι* (An 282).

Με το άλεσμα των δημητριακών ασχολούνται επίσης γυναίκες και ονομάζονται *μελέτριαι* (PY A 62, A a 764 κ.α. me-re-ti-ri-ja) = αυτές που γυρίζουν τον μύλο, που αλέθουν. Ο αντίστοιχος ομηρικός όρος είναι *γυνή άλετρις* (υ 105 πθ. και η 104).

Το αλεσμένο σιτάρι και κριθάρι δηλώνεται με τη λ. *μέλευρον* (me-re-u-ro PY Un 718), η οποία με τον τύπο *μάλευρον* (< μέλευρον + άλευρον) απαντά στην κλασική Ελληνική.

Τη σημασία του σίτου για τη ζωή των Μυκηναίων φανερώνει και λατρεία ειδικής θεότητας που έφερε το όνομα *Σιτώ* (MY Oi 701 si-to-ro-ti-ni-ja: *Σιτώ Ποτνία*, δοτ. εν.).

Παράλληλα με τα δημητριακά βασική τροφή για τους Μυκηναίους ήταν τα σόκα. Στις γυναίκες δούλες της Πύλου χορηγούνται ίσες πο-

σότητες σύκων και δημητριακών (PY σειρά A b). Ειδικός υπάλληλος ήταν υπεύθυνος για τα *σύκα*, όπως φανερώνει η λ. *Όπίσυκος* (= ό επί των σύκων) PY Jh 829, 881 ο-ρι-su-ko, που μας βοηθεί ίσως να καταλάβουμε τώρα καλύτερα το πολυσυζητημένο όνομα *συκοφάντης*. Η θέση του ήταν υψηλή στην κρατική ιεραρχία, αφού το όνομά του αναγράφεται δίπλα -δίπλα με το όνομα της ιέρειας *ΚλαΦιφόρου* = κλειδούχου. Το όνομα του αντίστοιχου δένδρου λεγόταν *σύσσα* (su-za: *σύζαι*, *σύσσαι* KN F 181 κ.α., PY Er 880) < *συκία* < *συκέα*. Ο σημερινός τύπος *συκιά* < *συκέα*, όσο και αν φανεί παράξενο, είναι ο αρχικός απόπου προέκυψε ο μυκηναϊκός *σύσσα* ή *σύζα*. Είναι και αυτό από τα παράξενα της Ελληνικής γλώσσας και οφείλεται στη μακρότατη ιστορία της αλλά και στη γεωγραφική κατάκτηση του ελληνικού χώρου και στην ανισόχρονη εξέλιξη της (πβ. τη διατήρηση του F μέχρι σήμερα στην Τσακωνική).

Δένδρα *συκιάς* μνημονεύονται στις πινακίδες. Σε μια πινακίδα της Κνωσού (Gv 862) καταγράφονται 1.770 *συκιάς* (su-za) και 405 ελαιόδενδρα. Στο νου έρχεται ο ομηρικός στίχος η 116:

συκεία τε γλυκεραί και έλαιαί τηλεθώσσαι.

Και σε μια πινακίδα της Πύλου, που καταγράφεται ένας αγρός κάποιου ιδιώτη, οι *συκιάς* ξεπερνούν τις 1.000.

Εκτός από τα *σύκα*, οι Μυκηναίοι κατανάλωναν και ελιές και φυσικά και λάδι, που ονομάζεται *έλαιΦον* (PY Fr 1223 κ.α. e-ra-wo). Τα ελαιόδενδρα δηλώνονται με τη λ. *έλαιΦα* (KN F 841)· με την ίδια λέξη δηλώνεται και ο καρπός. Η μυκην. λέξη επιβιώνει μέχρι σήμερα με τον τύπο *ελιά* = 1) ελαιόδενδρο 2) καρπός.

Λάδι αρωματισμένο με ποικίλες αρωματικές ουσίες [πβ. τους χαρακτηρισμούς *ρόδοΦεν* (wo-do-we: ΦορδόΦεν), *σφακόΦεν* (pa-ko-we) κ.λπ.] προσφέρουν οι Μυκηναίοι στους θεούς τους, στους οποίους προσφέρουν επίσης και *οίνον* και άλλα αγροτικά προϊόντα και ακόμη *μέλι* (me-ri) και *τυρόν* (tu-ro₂). Το *μέλι* και τον *τυρόν* είναι βέβαιο ότι θα τα εγεύοντο και οι ίδιοι.

Τέλος, με μια σειρά *καρυκεύματα* οι Μυκηναίοι εφρόντιζαν να νοστιμίζουν τα φαγητά τους. Σε πινακίδες των Μυκηνών αναγράφονται τα ακόλουθα: *σέλινον* (se-ri-no), *κύμινο* (ku-mi-no), *κύπαιρος* (ku-pa-ro₂), *δύοσμος* (mi-ta: *μίνθα*), *βλήχων* (ka-ra-ko: *γλάχων*), *κνήκος* (ka-na-ko: *κνάκος*), *σησάμι* (sa-sa-ma: *σάσαμα*), *κοριάδνο* (ko-ri-ja-do-no).

Αυτά, κυρίες και κύριοι, είναι τα σχετικώς ασφαλή στοιχεία, που αντλούμε από τα μυκηναϊκά κείμενα, από τα αρχαιότερα δηλαδή γραπτά μνημεία του ελληνικού και ευρωπαϊκού πολιτισμού, για τις τροφές και τα ποτά των Μυκηναίων. Οι σημερινοί Έλληνες, μακρινοί αλλά γνήσιοι απόγονοι των Μυκηναίων, ύστερα από τριανταπέντε περίπου αιώνες, εξακολουθούν να χρησιμοποιούν αυτές τις τροφές και αυτά τα ποτά. Και χάρη στη θαυμαστή συνέχεια της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού

βίου από τα μυκηναϊκά χρόνια ως σήμερα, οι σημερινοί Έλληνες εξακολουθούν να λένε το *κύμινον* κύμινο, το *σέλινον* σέλινο, το *μάραθ* Φονμάραθο, τον *σχοϊνον* σχοίνο και το *μέλι* μέλι, ακριβώς όπως και οι Μυκηναίοι. Τα τελευταία βέβαια χρόνια πλήθος από ξένα ποτά και ξένες τροφές, που συνοδεύονται, όπως είναι φυσικό, από ξενικά ονόματα, έχουν εισβάλει στην ελληνική γη. Είναι η νόσος του καταναλωτισμού, ο μέγας κίνδυνος, κατά τη γνώμη μου, για την Ελλάδα με την ιστορία των τριανταπέντε αιώνων.

* Ανακοίνωση στο διεθνές συνέδριο: The Foods and Wines of Greece: An International Symposium. October 20-24, 1991. Porto Carras, Greece.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Andriotis, Lexikon: Nikolaos Andriotis, Lexikon der Archaismen in Neugriechischen Dialekten. Wien, 1974.
- Bechtel, Hist. Personennamen: Friedrich Bechtel, Die historischen Personennamen des Griechischen bis zur kaiserzeit. Halle 1917 / Hildesheim, 1964.
- Chantraine, DELG: Pierre Chantraine, Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots, Paris (1968-1980).
- Lejeune, Mémoires: Michel Lejeune, Mémoires de Philologie Mycénienne. I-III (1958-1972).
- Προμπονάς, Ανθολογία: Ι. Κ. Προμπονάς, Ανθολογία Μυκηναϊκών Κειμένων, Αθήνα 1983.
- Ruijgh, Études: C. J. Ruijgh, Études sur la grammaire et le vocabulaire du grec mycénien. Amsterdam, 1967.

RÉSUMÉ

L' auteur traite des boissons et aliments des Grecs de l' époque mycénienne d' après les textes en linéaire B. Les Mycéniens boivent du vin, mangent de la viande (de mouton, de chèvre, de porc, de veau, mais aussi du gibier, par exemple le cerf).

Ils mangent aussi du pain (fait de farine de blé ou d' orge), des figues, des olives (et d' huile), du miel, du fromage; ils utilisent beaucoup les épices.